

Kritički osvrti

Geostrateško „prepravljanje istorije“*

(Kristofer Cvijić, *Prepravljanje Balkana*, Kraljevski institut za međunarodne poslove, London, 1991)

JOVAN O. DESPOTOVIĆ

Knjiga Kristofera Cvijića, britanskog publiciste i urednika uglednog mesečnika „The World Today“, postala je poznata jugoslovenskoj čitalačkoj publici još mnogo pre nego što je objavljena. Naime, zagrebački nedeljnik „Globus“, „poznat po svojim vezama sa hrvatskim i zapadnim vojnim i obaveštajnim krugovima“, objavio je delove te knjige avgusta 1991, u nekoliko nastavaka, dva-tri meseca pre nego što je ona objavljena u Londonu. Beogradskoj čitalačkoj publici, knjiga Kristofera Cvijića, u kojoj se analiziraju najvažniji činioci raspada Jugoslavije i stvaranja novog (geopolitičkog) rasporeda snaga na Balkanu, postala je poznatija tek nedavno, nakon što je beogradska „Politika“ objavila feljton „Kako Britanci vide preuređenje Balkana“, koji je priredio Mihailo Janković. Naravno, može se diskutovati o kriterijumima na osnovu kojih su odabirani delovi te nevelike publikacije za objavljivanje u „Politikinom“ feljtonu, kao i o oceni da su u međuvremenu zbivanja u našoj (bivšoj) zemlji i na Balkanu „u mnogo čemu potvrdila tačnost prognoza koje su iznete u ovoj knjizi. Konačno, neki naši publicisti, političari i stručnjaci za geostrateška pitanja ukazi-

* Knjiga *Prepravljanje Balkana*, poznatog britanskog publiciste i urednika časopisa „Svet danas“ (The World Today) Krste Cvijića, jedna je od prvih studija na Zapadu o jugoslovenskoj krizi i sadašnjim zbivanjima na Balkanu (Christopher Cviic, *Remaking of Balkans*, The Royal Institute of International Affairs, London). Iako nije objavljena na srpskom jeziku, nije nepoznata jugoslovenskoj čitalačkoj publici pošto je šire izvide iz nje objavila beogradska „Politika“, što je izazvalo veliko interesovanje čitalaca.

Autor kritičkog osvrta na knjigu *Prepravljanje Balkana* polemiše sa stavovima Krste Cvijića, ukazujući da su oni delimično tendenciozni, što dovodi u vezu i sa činjenicom da je Krsto Cvijić, rođeni Hrvat, u ranoj mladosti emigrirao na Zapad. Autor osvrta smatra da se radi o tzv. instantn geopolitičkoj studiji, koja služi za pravdanje akti politike Zapada u ovom delu sveta i usmeravanje javnog mnjenja.

vali su mnogo ranije i mnogo detaljnije od Cvijića na tzv. geostrateško prestrukturiranje sadašnje Evrope i Balkana (koje je po posledicama i „rezultatima“ ravno, na primer, svetskom ratu), ali su u našoj visokopolitizovanoj javnosti sve takve analize olako odbacivane (najčešće zbog „stranačke optike“ ili „ideološke vizure“), pa čak i onda kada su ih događaji i postavljanje spoljnih činilaca (jugoslovenske krize) u potpunosti potvrđivali.¹

Knjiga Kristofera Cvijića (ili kako ga „Globus“ naziva Krste Cvijića) nastala je, prema kazivanju autora, na osnovu proučavanja moderne jugoslovenske istorije na poslediplomskim studijama na londonskom univerzitetu 1969. godine, kao i na osnovu njegovog dugogodišnjeg praćenja zbivanja u našoj zemlji dok je bio spoljnopolitički novinar uglednog britanskog dnevnika „Economist“. Krsto Cvijić je tek u poslednje vreme postao poznatiji javnosti „preostale Jugoslavije“ po svojim višemesečnim zagovaranjem, u stranim sredstvima informisanja, „neophodnosti vojne intervencije protiv Jugoslavije“.² Za razliku od većine zapadnih publicista, koji su sadašnja zbivanja u Jugoslaviji shvatili kao modernu verziju „krstaškog rata“ protiv Srba („nevernika“), Krsto Cvijić, rođeni Hrvat koji u Velikoj Britaniji živi od 1954. godine, imao je „širi pristup i potpuno „opravdanje“ za svoje stavove. Da novinarski i publicistički ugled nije stekao bez razloga pokazuje i činjenica da su podaci kojima on „operiše“ uglavnom tačni, dok je samo manji deo njegovih informacija „iskošen“, odnosno „preuređen“ radi političkog usmeravanja javnog mnjenja i „centara moći“. Uostalom, u širem intevjuu zagrebačkom „Globusu“, u julu 1991, kada je govorio o „zadacima hrvatske propagande u obrani nezavisnosti domovine“, Krsto Cvijić je naglasio da je „uvijek bolje konačan zaključak na temelju prezentiranih činjenica prepustiti stranom potrošaču informacije nego nje-

¹ Još avgusta 1991, na primer, italijanski ministar inostranih poslova Đani de Mikelis je izložio detaljan „scenario“ za Jugosalviju, koji je uključivao i „federalizaciju“ Srbije. Prvenstveno u funkciji unutrašnje političke borbe, jedan deo političkih partija u Srbiji je potpuno prenebregavao sve takve zapadne političke stavove, koji su, inače, bili izuzetno značajni za „razumevanje“ jugoslovenske krize. Isto tako, činjenica je da sada, u rešavanju jugoslovenske krize prvenstveni „značaj“ imaju spoljni činoci, dok je „značaj“ tzv. unutrašnjih aktera veoma smanjen.

² U nekim našim sredstvima informisanja taj autor je pominjan kao Kristofer Svič, što je izazvalo nedoumice oko njegovog identiteta. Radi se o izgovoru prezimena Cvijić na engleskom jeziku.

mu sugerirati taj zaključak“.³ Od istih „metodoloških pretpostavki“ on polazi i u svojoj studiji *Prepravljanje Balkana*, što određuje njene publicističke i propagandne „domete“.

Pažnju čitalaca privlači već sam naslov knjige „*Prepravljanje Balkana*“, a u njoj je taj region sveta prikazan kao magična „Rubikova kocka“, koju je moguće okretati do pronalaženja rešenja „po bojama“, pri čemu se implicira zaključak da je to okretanje „normalan proces“, kao i da su „pravci okretanja“ već unapred dati, naravno kao „jedini logični“. Knjiga Kristofera Cvijića sadrži poglavlja: „*Komunisti kao nacionalisti*“, „*Steznik hladnog rata*“, „*Ekonomska crna rupa*“, „*Metež u Jugoslaviji*“ i „*Novi balkanski pejsaži*“, uz predgovor, objašnjenja, mape i podatke o bibliografiji. Knjiga je zasnovana na postavkama da su „balkanski narodi danas po prvi put u svojoj istoriji oslobođeni uticaja spoljnih sila“ i da su „promene na Balkanu izazvane unutrašnjim pritiscima“. Za razliku od zaključka u „Politikinom“ feljtonu može se reći da je razvoj događaja u posljednjih nekoliko meseci opovrgao te Cvijićeve teze – na primer, sankcije protiv SRJ, pomorska blokada Jadrana, pretnje „humanitarnom intervencijom“ ili „rezultati Londonske konferencije“, ukazujući makar samo da se moraju „izjednačavati“, odnosno da je nemoguće razdvajati uticaje spoljnih i unutrašnjih činilaca.

Uvoz mađarskog oružja u Hrvatsku sredinom 1990. godine, kada je Jugoslavija bila jedinstvena zemlja (pri čemu Mađarska verovatno nije jedina zemlja koja je izvozila oružje jugoslovenskim republikama), za Krstu Cvijića je, na primer, samo „epizoda“, mada su, upravo takve „epizode“ unele strateški debalans u odnose u jugoslovenskoj federaciji i već „u startu“ onemogućile pronalaženje bilo kakvih miroljubivih rešenja za jugoslovensku krizu. S druge strane, nema sumnje da je donekle tačna Cvijićeva ocena o smanjivanju strateškog značaja Balkana u međunarodnim odnosima, pogotovu posle okončanja „hladnog rata“, mada samo u vezi s pretpostavkom da zbog Balkana neće izbiti novi svetski ili opšteevropski rat. Ipak, i Krsto Cvijić je morao da „prizna“ da će „zbivanja na

³ U vezi s tim, Krsto Cvijić je ukazao na brzinu, tačnost i dokumentarnost propagande kako bi „srpska agresivna politika doživela vidljiv poraz i na vojnom i na diplomatskom planu“. Međutim, on „mudro“ upozorava da je „izolacija Srbije opasna i da bi mogla biti izvor stalnih nestabilnosti“, što implicira „diverzifikovan“ pristup i „kontrolu događaja“.

Balkanu na mnogo načina uticati na Evropu i ostatak sveta, zbog čega i zaslužuju detaljna spoljna razmatranja“, čemu on pokušava da „doprinese“ svojom knjigom.

Jasno je zbog čega Krsto Cvijić polazi od postavki da su promene na Balkanu izazvane isključivo unutrašnjim pritiscima i da su, shodno tome, balkanski narodi, po prvi put sada oslobođeni od uticaja spoljnih sila. Delovanje „novog svetskog poretka“ na Balkanskim prostorima⁴, odnosno uspostavljanje „novih odnosa snaga na Balkanu“ treba da bude projektovano na osnovu koncepta tzv. prirodne ravnoteže u geopolitičkom smislu, što se najbolje pokazuje kroz floskulu da je „Jugoslavija bila veštačka tvorevina i tamnica naroda“, koji su „prirodnim procesom samoopredeljenja“ uspostavili svoje države i srušili „ono što je bilo na silu nametnuto“. Stoga, nije slučajno, na primer, što se sadašnja dinamika stvaranja „novog poretka“ na Balkanu u mnogim detaljima poklopila sa Hitlerovim „novim evropskim poretkom“ na prostoru Jugoistočne Evrope. Odnosno, na primeru jugoslovenske krize još jednom se potvrdilo da se svi „novi svetski poreci“ u modernoj istoriji grade na nerešenim nacionalnim pitanjima, što i znači osvajanje prostora (ili kako bi Cvijić rekao, „prepravljanje Balkana“). Mehanizmi tih „prepravljanja“ su slični jer se stvaraju nove dražve malih i „vernih“ naroda, koje će biti „većiti saveznici“ vodećih zemalja „novog poretka“, ponajviše zbog sticanja „nezavisnosti“.

„Otvaranje“ i „rešavanje“ nacionalnih pitanja je, dakle, „poluga“ stvaranja novog odnosa snaga u pojedinim regionima sveta, što treba prikazati kao „normalan istorijski proces“ u kojem su, ako je suditi po Cvijićevoj studiji, velike sile „potpuno zainteresovane“. Razvoj jugoslovenske krize je u potpunosti negirao te „zaključke“, što potvrđuje, na primer,

⁴ U nedavnom intervjuu „Politici“ poznati komunistički funkcioner iz Titovog perioda i, kasnije, disident Milovan Đilas pokušao je da ubedi čitalačku publiku da nešto kao „novi svetski poredak“ uopšte ne postoji, već da je jedan nesmotreni izraz američkog predsednika Džordža Buša iskorišćen da bi se „raspredalo“ o različitim zaverama, scenarijima itd. U vezi s tim, Milovan Đilas je na istim pozicijama kao i Krsto Cvijić – radi se o „prirodnim procesima“ raspada Jugoslavije radi uspostavljanja „prirodne ravnoteže“.

Koliko su ta stanovništa politički naivna, svedoči, između ostalog, poslednji broj uglednog američkog spoljnopolitičkog časopisa „Foreign policy“ koji je u potpunosti posvećen analizi mesta i uloge Amerike u „novom svetskom poretku“, ili časopis Instituta za spoljnopolitička istraživanja iz Filadelfije „Orbis“, u kojem se detaljnije razmatra sam koncept „novog svetskog poretka“.

angažovanje Saveta bezbednosti OUN ili Londonska konferencija, koja je mnoge podsetila na Berlinski kongres iz 1878. godine (na Pariskom sastanku KEBS-a, novembra 1990, učestvovala su 34 zemlje, a 52 u Helsinkiju, jula 1992), pa svi ozbiljniji analitičari evropskih procesa mogu izvući jasne zaključke iz tih „trendova“. Što se tiče Balkana, „ključ“ za razumevanje uspostavljanja „novog odnosa snaga“ čini ponovo „otvaranje“ tzv. srpskog nacionalnog pitanja, kao jednog od najvažnijih elemenata u rešavanju poznatog „istočnog pitanja“.⁵ Iz knjige Krste Cvijića može se jasno zaključiti da je „otvaranje srpskog pitanja“ u „zajedničkom evropskom domu“, značilo, zapravo „slom Jugoslavije“, stvaranje novih država u ovom regionu i uspostavljanje nove ravnoteže snaga – dakle, pravo „prepravljanje Balkana“.

U prvom poglavlju, pod naslovom „*Komunisti kao nacionalisti*“, Krsto Cvijić razmatra predratne i posleratne probleme balkanskih država, pri čemu zaključuje da su te zemlje bile prinuđene da priznaju jasnu regionalnu suprematiju Jugoslavije, mada ne za duži period, što i pokazuje razvoj događaja od početka protekle decnije. U poglavlju „*Steznik hladnog rata*“ navodi se da su u predratnom periodu velike sile vodile prema Balkanu politiku „benignog zapostavljanja“, i da se strateški značaj Balkana povećao u periodu „hladnog rata“. Ipak, ostaju dubiozna objašnjenja Krste Cvijića o jugoslovensko-albanskim odnosima u posleratnom periodu („Albanija je bila vazal Jugoslavije“), kao i o sudbini Makedonije kao „ničije zemlje“ na Balkanu. Poglavlje „*Ekonomska crna rupa*“ zaključuje se stavom da će „teški ekonomski problemi učiniti sve političke promene na Balkanu, koje su u toku, mnogo komplikovanijim i opasnijim“. U balkanskom „začaranom krugu“ političke promene nije moguće izvesti bez stabilnih stranih investicija. I obrnuto – nema stranih investicija bez političkih promena na Balkanu. U poglavlju „*Metež u Jugoslaviji*“ Krsto

⁵ Mnogobrojni nacionalni problemi bili su „otvoreni“ u procesu raspadanja turske imperije i rešavanja tzv. istočnog pitanja. Interesantno je, na primer, da se „novi svetski poredak“ sada gradi upravo na tim „problemima“ – na severnim granicama Osmanlijske imperije dolazi do „prepravljanja Balkana“, a na južnim do raspada Iraka po etničkim i verskim „linijama“. U severnim regionima Iraka već se stvara nezavisna kurdska država, što će verovatno biti izvor značajnijih nestabilnosti u tom regionu i pretnja za bezbednost Turske i Irana.

Cvijić analizira stav jugoslovenskih nacija prema Jugoslaviji. Pri tome, na primer, u vezi sa Srbijom, preokupiran je „Memorandumom SANU“ i bojkotom roba drugih republika, dok kada govori o Slovencima, s druge strane, uopšte ne analizira njihove stavove, već se bavi odnosom Srbije prema Sloveniji. Krsto Cvijić po svemu sudeći ne zna, ili ne želi da zna, za nekadašnje probleme povećavanja razvojnih razlika između jugoslovenskih republika, za „Mladinu“ ili za okupljanja u „Cankarjevom domu“. Njegove analize koncepta „Velike Srbije“ nedvosmisleno pokazuju da je već sama ideja o raspadu Jugoslavije jednostranim secesijama značila objavljivanje „otvorenog rata“ Srbima (od strane Zapada). U poglavlju „*Novi balkanski pejzaži*“ autor ukazuje i na mogućnost međunarodne marginalizacije Balkana, uz već poznate simplifikacije „crno-belih podela“, na primer, na prozapadne Sloveniju i Hrvatsku i antizapadnu Srbiju. Krsto Cvijić, ipak, zaključuje da se „Balkan ne može spasiti sam i bez pomoći drugih“, što bi se kao uopšteni zaključak i moglo prihvatiti, mada je jasno da različiti akteri to različito tumače.

Kao i neki drugi evropski analitičari, i Krsto Cvijić ukazuje na to da su sadašnji evropski procesi, u stvari, „prepravljanje“ Versajskih ugovora, zaključenih nakon Prvog svetskog rata, koji su poslednjih decenija u više navrata „osporavani“ upravo na Balkanu, pri čemu on, na primer, pominje i planove Kominterne o rušenju Jugoslavije, planove o stvaranju katoličkog saveza u Centralnoj Evropi itd. Izgrađenim publicističkim metodom, izvorne nedostatke svoje analize Cvijić pokušava da nadoknadi nevažnim detaljima, (na primer, da je konspiratiyni nadimak makedonskog komunista Metodija Šatorova bio Šarlo). Ali, nameće se pitanje, koliko je tačna ocena zapadnih analitičara da su se u Istočnoj Evropi „komunisti presvukli u nacionalističko ruho“ i šta to zapravo znači. Američki dnevnik „The International Herald Tribune“, avgusta 1991, istakao je u tematskom „bloku“ o nacionalizmu da je „nacionalizam prvi korak demokratije, bez kojeg se ne može ostvariti „sloboda“ u Istočnoj Evropi. Konačno, pitanje je i zbog čega Cvijićeve zaključici važe samo za srpsko i rumunsko rukovodstvo, a ne i za slovenačko (Milan Kučan je poslednji predsednik SKJ), makedonsko (Kiro Gligorov je nekoliko decenija komunistički lider) ili hrvatsko rukovodstvo.

Da li je tačna Cvijićeva ocena da su u rešavanju nacionalnog pitanja komunisti bili manje uspešni od svojih buržoaskih prethodnika, ili je tačnije da su i jedni i drugi bili podjednako neuspešni, kao i to da je njihov neuspeh bio uzrokovan neideološkim razlozima.

Pitanje je da li bi se Cvijićevom opaskom da „Jugoslavija ne bi mogla 1948. godine bez velike ekonomske pomoći sa Zapada da odbrani svoju nezavisnost“ mogli objasniti i sadašnji razlozi za uvođenje ekonomskih sankcija protiv, kako je neki nazivaju, „skraćene Jugoslavije“. Posebno stoga jer, izgleda, ni sam Cvijić nije siguran (i pored koncepta o „prirodnoj ravnoteži snaga“) u to da je jugoslovenska ideja zauvek propala i da se Jugoslavija neće ponovo uzdići iz nekog „pepela“. Šta, s druge strane, znači Cvijićevo „ubeđenje“ da „ostatak Jugoslavije“ (Srbija i Crna Gora) može preživeti samo kao diktatura, koje je on stekao zbog statusa nacionalnih manjina u Srbiji? Možda je upravo to „publicistička osnova“ za dalje sprovođenje politike fragmentacije srpskog nacionalnog prostora, jer je očigledno da Cvijić nema takva „ubeđenja“ kada se radi o Hrvatskoj ili o Bosni i Hercegovini. U stvari, njegova (nemušta) objašnjenja značaja unutrašnjih granica i prava naroda na samoopredeljenje samo pokazuju koliko je politika Zapada prema jugoslovenskoj krizi bila svojevrsna farsa i „političko licemerstvo“ (iz sopstvenih interesa), zbog čega je i dospela u čorsokak ultimatumu i vojne intervencije. Naravno, u takvim ocenama se ne uzimaju u obzir neke manje „greške“ u toj knjizi, na primer ona da je JNA preuzela kontrolu slovenačkih granica nakon sklopljenog Brionskog primirja jula 1991. godine.

Kao „greška“, međutim, ne može da se razume Cvijićeva ocena da „Albanija nije nikada podsticala secesiju Kosova“, uz ciničnu opasku „osim verbalno“. Tipična „zamena teza“ se može videti i u Cvijićevom objašnjenju da je „perspektiva stvaranja Velike Srbije izazvala separatizam na Kosovu“, jer je previđena činjenica da je raspad Jugoslavije započeo upravo pobunom Šiptara na Kosovu 1981. godine. Time su se pokazala kao tačna predviđanja zapadnih analitičara (ako se ti procesi posmatraju iz geopolitičke perspektive) da će Jugoslavija početi da se raspada odmah nakon Titove smrti. Zbivanja na Kosovu 1981. godine činila su inicijalnu stratešku neravnotežu

(debalans), jer problem nije bio u autonomiji Albanaca, već u realizaciji njihovog zahteva „Kosovo-republika“ (dakle, teritorijalnog suvereniteta). To pokazuje da je „geostrateška uloga“ Albanaca već tada bila „predodređena“ u procesu „prepravljanja Balkana“ – „do daljnjeg“, kako je rekao Alija Izetbegović.

Najznačajnija „dimenzija“ Cvijićeve studije jeste sigurno posmatranje balkanskih „procesa“ u širem evropskom i globalnom kontekstu. On ukazuje da će političko „preoblikovanje“ Balkana biti izuzetno teško i opasno, posebno zbog „crnih ekonomskih perspektiva“ tog regiona. Krsto Cvijić je pesimista u pogledu budućnosti Balkana, stoga što Zapad nije spreman da rešava taj „začarani krug“, niti da odvoji veće sume novca za proces „prepravljanja“, a pogotovu zato što je Balkan u „drugom planu“ napredovanja Zapada prema Istoku Evrope (u „prvom krugu“ se nalazi Srednja Evropa – Mađarska, Poljska, Češko-Slovačka). On smatra da će samo Rumunija i Bugarska u budućnosti ostati suverene države u, manje-više, sadašnjem obliku. S druge strane, budućnost Balkana zavisi, prema njemu, od toga gde će se završiti proces fragmentizacije i kojim će „širim entitetima“ gravitirati nove zajednice (državice). U vezi s tim, u studiji se detaljnije analiziraju i pitanja odnosa Rusije i Zapada prema Balkanu, pozicije suseda balkanskih zemalja, kao i nova regionalna „pregrupisanja“. Autor postavlja i pitanje da li bi sada, na primer, Zapad mogao ponovo da se opredeli za „politiku benignog zapostavljanja Balkana“, jer je očigledno da opkoljavanja ili „getoizacija“ bilo kojeg dela teritorije evropskog kontinenta više nije moguće.⁶

Veoma su interesantna predviđanja Krste Cvijića da će se na balkanskim prostorima stvoriti dve subregionalne grupacije – prva, tzv. *Mala centralna Evropa*, koju bi činile zemlje katoličke zajednice, kao što su Bosna i Hercegovina (u kojoj, inače, živi 17 odsto katolika, Austrija, Slovenija, Mađarska, Hrvatska i Češko-Slovačka (ili kao jedinstvena zemlja ili kao dve odvojene države), i druga, tzv. *Balkanija*, koju bi činile

⁶ Možda bi se u okviru toga mogla razmotriti i „igra“ oko surovih sankcija nepravedno nametnutih Jugoslaviji. Upravo su one i stvorile mogućnost za uspostavljanje značajnije kontrole od strane Zapada u čitavom regionu. S druge strane, u američkoj periodici bilo je „nagoveštaja“ da je Srbija u američkoj „interesnoj sferi“, Hrvatska u nemačkoj, dok bi u Bosni i Hercegovini uticaj bio podeljen.

(mada to autor ne kaže, pravoslavne zemlje) Grčka, Rumunija, Bugarska, Srbija i Crna Gora, kao i Makedonija (koja bi mogla biti ili nezavisna ili deo Bugarske).⁷ Da li zaista ta „kompjuterska kombinatorika“ Krste Cvijića donosi nešto bolje balkanskim zemljama ostaje tek da se vidi. U svakom slučaju, Krsto Cvijić je svestan da je Balkan još uvek „izazov za Evropu“ u bezbednosnom, ekonomskom, političkom i svakom drugom pogledu (zbog toga ga i treba „prepraviti“).

Svaki prosečan čitalac će nakon čitanja ove knjige steći utisak (mada to nije direktan zaključak u ovoj studiji), da su za raspad Jugoslavije krivi Srbi, odnosno da je to još jedan u seriji njihovih mnogobrojnih „grehova“. Po istoj logici bi se moglo „dokazivati“ da su Srbi krivi i za raspad Sovjetskog Saveza ili za „klimanja“ u Češko-Slovačkoj. Krsto Cvijić svojom studijom, zapravo, pokušava da pokaže da su događaji samo išli svojim „prirodnim tokom“, što verovatno „objašnjava“ i njegovo zalaganje za vojnu intervenciju protiv Jugoslavije. U „prirodnom poretku“, po mišljenju zapadnih teoretičara „novog svetskog poretka“, teritorije nisu važne, ali time bez odgovora ostaje pitanje zbog čega je uopšte došlo do raspada Jugoslavije, SSSR-a i drugih zemalja. Već sama primena koncepta etničkog čišćenja od strane Zapada iz arsenala rata u Zalivu po nekim mišljenjima opovrgava postavku da „teritorije nisu važne“. Upravo se nametanjem „novog svetskog poretka“ „seje“ i „seme“ njegovog nestanka (o čemu najbolje svedoči Londonska konferencija, kao poslednji pokušaj da se upravo to spreči). To potvrđuju i zaključci sa Samita nesvrstanih zemalja u Džakarti o „nametanju demokratije i ljudskih prava“, koji pokazuju u kojem se pravcu kreće izgradnja „novog sveta“. Ne bi trebalo da iznenadi ako se uskoro pojavi neka nova globalna „strategija otpora“ zemalja i naroda ugroženih u tim procesima, kao što je, na primer, udruživanje zemalja kojima prete slični „prirodni raspad“, ili zemalja koje su pod udarom međunarodnih sankcija, uz eventualno stvaranje „paralelne“ međunarodne zajednice. Takođe je očekivati i proces „priznavanja“ manjih entiteta, koji su još „nelegalni“ (na primer međusobno priznavanje Krajine i Nagorno-Kara-

⁷ Mora se uočiti da u tim geopolitičkim „video-igramama“ nije pomenuta Albanija. Ostaje nejasno u tom „scenariju“ da li se Albanija vidi u okviru nekog šireg islamskog entiteta, ili u okviru „Balkanije“, kojoj prirodno inklinira, ili kao potpuno odvojeno.

baha), što može da dovede do „urušavanja“ novog svetskog poretka). Postavlja se pitanje da li će se i tada govoriti „o prirodnim procesima“ ili je, možda, pravi odgovor ipak u objašnjenju zbog čega nije došlo do građanskog referenduma na teritoriji čitave Jugoslavije, već samo u pojedinim republikama.

U svojoj „instant“ geopolitičkoj studiji Krsto Cvijić nije uspeo da dođe do pitanja o suštinskim protivurečnostima stvaranja novog evropskog poretka i zbivanja u Jugoslaviji (što mu verovatno i nije bio cilj). Odgovor na pitanje kako objasniti raspad Jugoslavije u vreme kada se Evropa ujedinjuje sigurno bi objasnio sve te geopolitičke procese. Proces raspada Jugoslavije morao bi se posmatrati i u okviru procesa određivanja mesta i uloge sistema evropske bezbednosti na globalnom (svetskom) planu. Konačno, Krsto Cvijić potpuno prenebre-gava slične procese u drugim delovima sveta, uz zanemarivanje uloge SAD na Balkanu i, šire, u Evropi. Pa, ipak, ta studija odslikava skoro tipični pristup Zapada jugoslovenskoj krizi, pri čemu se jasno vidi koliko se razume, odnosno koliko „hoće da razume“ šta se zaista događa u ovom delu sveta. Zbog toga publicistička analiza Krsta Cvijića ostaje na površini događaja – ona je i namenjena, pre svega, usmeravanju javnog mnjenja na Zapadu radi prihvatanja aktuelnih političkih „recepata“ za zapadnu „političku kuhinju“. Verovatno bi trebalo da posluži i diplomatama, političarima i novinarima za „objašnjavanje“ razvoja događaja na Balkanu, za utemeljivanje unapred done-tih političkih stavova i za propagandu.

Pomalo je naivno da Krsto Cvijić u fusnotama citira „poznate naučnike“ Bogoljuba Kočovića i Vladimira Žerjavića i njihove čuvene brojke o žrtvama Drugog svetskog rata u Jugoslaviji,⁸ što i pokazuje da se ne radi o „prepravljanju

⁸ Kod nas su se na knjige Bogoljuba Kočovića *Žrtve Drugog svetskog rata u Jugoslaviji* i Vladimira Žerjavića *Gubici stanovništva u Drugom svjetskom ratu* (prva je objavljena u Londonu, a druga u Zagrebu) nedavno pozivali Desimir Tošić, u „Borbi“, i Mustafa Imamović, u „Glasniku rijasata Islamske zajednice“. Radi se, inače, o rezultatima „novih istraživanja“ koji su nesumnjivo politički „uciljani“.

Za pristup Zapada jugoslovenskoj krizi karakteristično je da mnogi zapadni političari i publicisti „bolje znaju“ jugoslovenske probleme i situaciju od samih Jugoslovena. Isto tako, oni propisuju i „recepte“ za „jugoslovenki sindrom“, predviđajući, pri tome, činjenicu da je sve to zabeležno u „istorijskom iskustvu“ jugoslovenskih naroda. Zbog toga je takva zapadna politika u odnosu na Jugoslaviju neefikasna i može samo voditi ka novim sukobima.

Balkana“ već i o „prepravljaju istorije“ zbog sadašnjih istorijskih interesa Zapada. Slično je i sa pozivanjem Krste Cvijića na radove američkog profesora Iva Banca.⁹ Bez obzira na kvalitet i značaj te studije, mora se priznati, ipak, da je takva vrsta „geopolitičkih radova“, ili u modernoj verziji „kompjuterska geostrategija“, u nas relativno zanemarena, dok su Slovencima i, pre svega, Hrvatima učenja „geopolitičke škole“ sastavni deo „germanskog nasleđa“.¹⁰

⁹ Kao jedno do osnovnih dela za razumevanje jugoslovenskih problema na Zapadu se pominje knjiga Iva Banca *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji*.

¹⁰ „Pasivan pristup“ događajima vezanim za jugoslovensku krizu bio je jedan od osnovnih karakteristika naše publicistike, diplomatije itd. Razlozi za to bili su neorganizovanost, birokratizacija, neprofesionalizam i slično. Zbog toga treba podržati sve inicijative za ozbiljniji, profesionalniji i ofanzivniji nastup u praćenju svetskih zbivanja i naše „postavljanje“ na međunarodnom planu. Na primer, ne može se uticati na stavove određenih zemalja prema jugoslovenskoj krizi a da se, pri tome, uopšte ne ostvaruju kontakti s diplomatama tih zemalja (da im se ne prezentiraju naši stavovi).